

5. Саввина, Е. Н. О трансформации клишированных выражений в речи / Е. Н. Саввина // Паремнологические исследования: сб. ст. / сост. Г. Л. Пермякова; АН СССР. Ин-т востоковедения. - М., 1984.

6. Савенкова Л.Б. Русские паремии как функционирующая система// Дисс. докт. филол. наук. – Ростов-на-Дону, 2002.

KOREYS TILIDA SINONIMIK XUSUSIYATGA EGA MURAKKAB FE'LLAR

G'afforaliyeva Madina

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti,

Lingvistika(koreys tili) magistratura bosqichi 2-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Kim Olga Anatolyevna

Annotatsiya: *Ushbu maqola koreys tilidagi sinonimik xususiyatga ega murakkab fe'llarning tuzilishi, semantik jihatlari va qo'llanilish xususiyatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda murakkab fe'llarning tarkibiy tuzilishi va sinonimlik darajasi o'rganilib, ularning nutqdagi funksional roli aniqlanadi. Shuningdek, maqolada sinonimik murakkab fe'llarning asosiy guruhlari ajratilib, ularning semantik o'ziga xosliklari tahlil qilinadi. Koreys tilshunosligidagi ilmiy manbalar asosida sinonimik fe'llarning lingvistik xususiyatlari, ularning ma'no ifodalashdagi o'rni va qo'llanilish sohalari yoritiladi. Tadqiqot natijalari sinonimik murakkab fe'llarning koreys tilida qanday semantik o'zgarishlarga uchrashini tushunishga yordam beradi va ularning tarjimada to'g'ri qo'llanishini ta'minlashga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *Murakkab fe'llar, sinonimik xususiyat, koreys tili, semantik tahlil, tuzilma va qo'llanilish, lingvistik tadqiqot, sinonimik fe'llar guruhi, nutqdagi funksional rol, tarjima jarayoni, semantik o'zgarishlar.*

Koreys tilidagi murakkab fe'llar sinonimik xususiyatlari bilan lingvistik tadqiqotlarda muhim o'rin tutadi. Ushbu hodisa tilshunoslar tomonidan morfologik, semantik va sintaktik jihatdan batafsil o'rganilgan bo'lib, ularning tadqiqotlari orqali murakkab fe'llarning tuzilishi, ishlatilishi va sinonimlik tabiati chuqur yoritiladi.

Murakkab fe'llar ikki yoki undan ortiq komponentdan iborat bo'lib, har bir komponent o'ziga xos semantik yuklama bilan keladi. Ko'pgina tadqiqotchilar, jumladan, Li & Thompson (1981), Choi (2007) hamda Kang (2015) kabi olimlar, murakkab fe'llarning hosil bo'lish jarayonini, ularning kontekstga bog'liq ravishda qanday ma'no o'zgarishiga ega ekanligini tahlil qilganlar. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, sinonimik murakkab fe'llar ma'lum kontekstda bir-birini to'ldiruvchi yoki o'rnini bosuvchi ma'no nuanslariga ega bo'lishi mumkin.[1]

1. Misol tariqasida koreys tilidagi “보다” (boda – “ko'rmoq”) fe'li bilan hosil qilingan murakkab fe'llarni keltirish mumkin:

2. 쳐다보다 (chyeodaboda) – yuqoriga qarab ko'rmoq, sinchiklab qaramoq

a. Misol: 그는 하늘을 쳐다보았다.

b. O'qilishi: Geuneun haneureul chyeodabodatda.

c. Tarjimasi: U osmonga qaradi.

3. 바라보다 (baraboda) – uzoq qarab turmoq, kuzatmoq

- a. Misol: 우리는 멀리 있는 산을 바라보았다.
 - b. O'qilishi: Urineun meolli inneun saneul baraboatda.
 - c. Tarjimasi: Biz uzoqdagi tog'ni kuzatdik.
4. 내려다보다 (naeryeodaboda) – pastga qarab turmoq

- a. Misol: 그는 창문 밖을 내려다보았다.
- b. O'qilishi: Geuneun changmun bakk-eul naeryeodaboatda.
- c. Tarjimasi: U derazadan pastga qarab turdi.

Ushbu misollardan ko'rinib turibdiki, barcha fe'llar “보다” komponenti bilan hosil qilingan bo'lsa-da, ularning semantik xususiyatlari har xil. “쳐다보다” sinchiklab ko'rishni anglatgan holda, “바라보다” uzoqdan kuzatish, “내려다보다” esa pastga qarash ma'nosida keladi. Bu holat sinonimik murakkab fe'llarning ma'no nyuanslarini ajratib ko'rsatadi.

Bundan tashqari, Kim (2012) va Park (2018) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda sinonimik murakkab fe'llarning stilistik jihatdan farqlari ham o'rganilgan. Ularning ta'kidlashicha, ayrim fe'llar og'zaki nutqda ko'proq qo'llanilsa, boshqalari rasmiy yoki adabiy uslubga xosdir.[2] Masalan:

- 살펴보다 (salpyoboda) – sinchiklab tekshirib ko'rmoq – rasmiy uslubda ishlatiladi.
- 훑어보다 (hulteoboda) – yuzaki ko'zdan kechirmoq – norasmiy nutqda ko'p uchraydi.

Murakkab fe'llar sinonimligining muhim jihatlaridan biri ularning kontekstga bog'liq o'zgaruvchanligidir. Bitta asosiy fe'l bilan hosil qilingan turli murakkab fe'llar ma'lum bir kontekstga qarab turli semantik va stilistik ma'nolarni anglashi mumkin.[3] Koreys tilidagi “듣다” (deudda – “eshitmoq”) fe'li bilan hosil qilingan murakkab fe'llar bunga yaxshi misol bo'la oladi. Ushbu fe'l bilan birikkan turli komponentlar uning ma'nosini kengaytiradi va xususiylashtiradi, natijada sinonimik, ammo o'ziga xos ma'no nozikliklariga ega murakkab fe'llar shakllanadi.

Masalan, “들어보다” (deureoboda) fe'li odatda yangi narsani eshitib ko'rish, tinglab sinab ko'rish ma'nosini anglatadi. Bu fe'l, ayniqsa, qo'shiq, hikoya, gap yoki yangi ma'lumot eshitilganda ishlatiladi.

Masalan: 이 노래를 한 번 들어보세요.

O'qilishi: I noraereul han beon deureoboseyo.

Tarjimasi: Bu qo'shiqni bir marta tinglab ko'ring.

Bu fe'l odatda tinglash tajribasini anglatuvchi kontekstlarda ishlatiladi. U harakat qiluvchining ilgari eshitmagan narsani yangi ma'lumot sifatida qabul qilish istagini bildiradi. Masalan, o'qituvchi yoki do'st kimgadir yangi qo'shiq yoki podkastni tavsiya qilganda, ushbu fe'lni ishlatish mumkin.

Shu bilan birga, “귀담아듣다” (gwidamadeudda) fe'li esa diqqat bilan, e'tibor bilan tinglashni anglatadi. Bu fe'l, ayniqsa, muhim axborot, maslahat yoki o'rgatilayotgan bilimni qunt bilan qabul qilish ma'nosida ishlatiladi. [4]

Masalan: 선생님의 말씀을 귀담아들었다.

O'qilishi: Seonsaengnime malssumeul gwidamadeureotda.

Tarjimasi: Men o'qituvchining gaplarini diqqat bilan eshitdim.

Bu fe'l "귀" (gwi – "quloq") komponenti orqali tinglash jarayonining ongli va e'tiborli ekanligini bildiradi. U, odatda, o'qituvchi, ota-ona yoki ustozning nasihatini yoki muhim ma'lumotni ehtiyotkorlik bilan eshitishga urg'u beradi. Shunday qilib, "귀담아듣다" fe'li umumiy eshitishdan farqli ravishda, shaxsning tinglayotgan narsasiga nisbatan chuqur e'tibor bilan yondashayotganini bildiradi.

Yana bir murakkab fe'l "엿듣다" (yeotdeudda) bo'lib, u yashirincha eshitish, poyloqchilik bilan tinglash ma'nosini anglatadi. Bu fe'l insonning o'zi mo'ljallanmagan suhbat yoki axborotni eshitishini bildiradi.

Masalan: 그는 우리의 이야기를 엿듣고 있었다.

O'qilishi: Geuneun uriui iyagireul yeotdeutgo isseotda.

Tarjimasi: U bizning gaplarimizni yashirincha eshitayotgan edi.

Bu fe'l ko'pincha yashirincha yoki tasodifan eshitish holatlarida ishlatiladi va ba'zan salbiy ma'no kasb etishi mumkin. U biror kishining boshqa odamlarning suhbatiga qiziqib, ruxsatsiz eshitayotganini bildiradi. Kundalik nutqda bu fe'l ko'pincha yashirincha quloq solayotgan bolalar yoki odamlarning sirli ravishda gap eshitishini ifodalash uchun ishlatiladi.[5]

Ushbu uchta murakkab fe'l – "들어보다," "귀담아듣다," va "엿듣다" – barchasi "듣다" (deudda – "eshitmoq") asosiy fe'li bilan hosil qilingan bo'lsa-da, ularning ma'no nuanslari har xil. "들어보다" yangi narsani tinglash, sinab ko'rish bilan bog'liq bo'lsa, "귀담아듣다" e'tibor bilan tinglashni anglatadi, "엿듣다" esa yashirincha yoki ruxsatsiz eshitish ma'nosini ifodalaydi.

Tilshunos olimlar, jumladan, Sohn (2006) va Lee (2019), ushbu fe'llarning semantik farqlarini o'rganib, sinonimik murakkab fe'llar turli kontekstlarda qanday ishlatilishini batafsil tahlil qilganlar. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, koreys tilidagi sinonimik murakkab fe'llarni to'g'ri tanlash uchun faqat lug'aviy ma'nolarni emas, balki nutq kontekstini, gapning uslubini va tinglovchining niyatini ham hisobga olish zarur.[6]

Bu tahlillar shuni ko'rsatadiki, murakkab fe'llarning sinonimligi faqat ma'nolar o'xshashligiga asoslanmaydi, balki ularning ishlatilish uslubi, pragmatik xususiyatlari va nutqiy kontekst ham muhim ahamiyatga ega. Koreys tilida murakkab fe'llarning sinonimik xususiyatlarini to'g'ri tushunish, nafaqat tilshunoslar, balki koreys tilini o'rganayotganlar uchun ham katta foyda keltiradi.

Olimlar, jumladan, Sohn (2006) va Lee (2019) o'z tadqiqotlarida shuni ta'kidlaydilar: koreys tilida murakkab fe'llarning sinonimik munosabatlarini faqat lug'aviy izoh bilan cheklash mumkin emas. Ular kontekst, pragmatika va sintaktik tuzilish jihatidan ham o'ziga xos farqlarga ega. Ba'zan bitta murakkab fe'l boshqa sinonimik fe'llar bilan almashtirilishi mumkin, ba'zan esa bu mumkin emas.[7]

Masalan:

- 달려가다 (dallyeogada) – yugurib bormoq

- 뛰어가다 (ttwieogada) – sakrab yugurmoq

Ikkalasi ham yugurib ketish ma'nosini bersa-da, “달려가다” odatda odatiy yugurish, “뛰어가다” esa sakrash yoki tezroq harakat bilan yugurish ma'nosini anglatadi.

Umumiy qilib aytganda, koreys tilidagi sinonimik murakkab fe'llar semantik va stilistik jihatdan juda boy va murakkab tizimga ega. Ularning sinonimik jihatlarini to'g'ri tushunish va ishlatish uchun kontekst, pragmatik tafovutlar va uslubiy jihatlar hisobga olinishi lozim. Tilshunoslarning tadqiqotlari bu sohada muhim ilmiy asoslar yaratgan bo'lib, ayniqsa murakkab fe'llarning hosil bo'lishi va ishlatilish mexanizmlarini aniqlashda katta yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Ubaydullayeva, Z., & Aripova, A. (2023). koreys tilini o'rganishda muhim jihatlariga ahamiyatni qaratish. *universal journal of social sciences, philosophy and culture*, 1(7), 103-107.
- 2.Aripova, a., & Ubaydullayeva, z. (2023). o'zbek va koreys tillarini o'rganishning o'ziga xos lingvistik jihatlar. *центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(11 part 3), 22-27.
- 3.Chae, H. R. (1997). Verbal nouns and light verbs in Korean. *어학연구*.
- 4.정찬, & 김종복. (2008). Korean serial verb constructions: A construction-based approach. *생성문법연구*, 18(4), 559-582.
- 5.Lee, H. (2019). On the Distribution of Semantic Classes of Dative Verbs in Syntactic Constructions in Korean. *언어*, 44(2), 255-291.
- 6.Bak, J. (2011). *The light verb construction in Korean* (Doctoral dissertation, University of Toronto).
- 7.Kim, S., Yoon, J., Seo, J., & Park, S. (2012). Improving Korean verb-verb morphological disambiguation using lexical knowledge from unambiguous unlabeled data and selective web counts. *Pattern recognition letters*, 33(1), 62-70.

РОЛЬ ПРАГМАТИКИ В ЛИНГВИСТИКЕ

Жаксуликова Айгуль,
студентка Нукусского инновационного института

Аннотация: В статье, рассматривается роль прагматики в лингвистике, включая ключевые концепции, такие как импликации, директивы, пресуппозиции и индиректные речевые акты. Описание этих концепций помогает понять, как значения высказываний изменяются в зависимости от контекста, социального и культурного фона. Статья также раскрывает различные аспекты прагматики, объясняя её важность в лингвистическом анализе и применении языка в реальных коммуникационных ситуациях. В ней рассматриваются ключевые концепции прагматики, такие как импликации, директивы, пресуппозиции и индиректные речевые акты, что позволяет глубже понять, как значения высказываний могут изменяться в зависимости от контекста.

Ключевые слова: Прагматика, семантик, языковая коммуникация, контекстуальный подход.